

Scientific Journal

VIRTUS

#24, May, 2018
published since 2014

2018

ISSN 2410-4388 (Print)
ISSN 2415-3133 (Online)

Scientific Journal *Virtus*

Issue # 24, May, 2018

Published since 2014

*Recommended for publication by the Academic council of the
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University
(the proceedings No.10 June 26, 2018)*

*Recommended for publication by the Academic Council of Luhansk
Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education
(the proceedings No.3 June 22, 2018)*

Founder: Scientific public organization
"Sobornist" (Ukraine)

Publisher: Center of Modern Pedagogy "Learning
Without Borders" (Canada).

Partners:

- + Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine);
- + Lugansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine);
- + Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine);
- + SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);
- + Consortium for Enhancement of Ukrainian Management Education (Ukraine);
- + Pomeranian Academy in Slupsk (Poland);
- + Donbas State Technical University (Ukraine);
- + Baku Islamic University (Azerbaijan);
- + University of the town of Nish (Serbia);
- + Zielonogorski University (Poland);
- + Center of Modern Pedagogy "Learning Without Borders" (Canada).

*Virtus: Scientific Journal / Editor-in-
Chief M.A. Zhurba - May # 24,
2018. - 237 p.*

Editor-in-Chief:

Zhurba M.A., Ph.D., professor, Head of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Deputy Editor-in-Chief:

Kuzmichenko I.O., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Humanities of SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine);

Talishinski E.B., Ph.D., associate professor, Head of the Department of Public Disciplines of the Baku Islamic University (Azerbaijan).

Starichenko E.V., Head of Analytical Department of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Mainhandling Editor:

Kravchenko Yu.V., Manager on international cooperation of the scientific public organization "Sobornist" (Ukraine).

Journal Indexing:

✓ **Scientific Indexing Services (SIS) (USA)** is academic database which provides evaluation of prestigiousness of journals. The evaluation is carried out by considering the factors like paper originality, citation, editorial quality, and regularity & international presence.

Academic database SIS provides:

- citation indexing, analysis, and maintains citation databases covering thousands of academic journals, books, proceedings and any approved documents;

- maintains academic database services to researchers, journal editors and publishers;

- provides quantitative and qualitative tool for ranking, evaluating and categorizing the Journals for academic evaluation and excellence.

✓ **Citefactor (USA)** is a service that provides access to quality controlled Open Access Journals. The Directory indexing of journal aims to be comprehensive and cover all open access scientific and scholarly journals that use an appropriate quality control system, and it will not be limited to particular languages or subject areas.

The aim of the Directory is to increase the visibility and ease of use of open access scientific and scholarly journals thereby promoting their increased usage and impact.

CiteFactor cooperates with the leading universities. The base includes nearly 13 thousand scientific journals.

✓ **International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF)** – academic database was organized with the aim of creating an open platform for scientific research around the world. IIJIF provides the necessary communication of scholars, editors, publishers and conference organizers, through its exclusive services: provides indexing of scientific journals (calculates the impact factor), forms a list of national/international conferences and journals.

Certificate of Mass Media Registration:

KB № 21060-10860P from 24.11.2014 p.

Journal Editorial Staff Contact Information.

e-mail: virtustoday@gmail.com

website: <http://virtus.conference-ukraine.com.ua>

© Authors of the Articles, 2018.

© Scientific Journal «Virtus», 2018.

Editorial Board:

Aliyeva S.I., Ph.D., professor, Institute of History National Academy of Sciences of Azerbaijan (Azerbaijan).

Aliyeva S.N., Ph.D., associate professor, Baku State University (Azerbaijan).

Aliyeva Y.N., Ph.D., associate professor, Baku State University (Azerbaijan).

Aliyev M.N., Ph.D., professor, Baku State University (Azerbaijan).

Bohonkova J.A., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Chyzhova O.M., Ph.D., professor, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine).

De Serio B., Ph.D., professor, University of Foggia President of AIM (Italy).

Dombi-Fáy A., prof. dr., CSc, PhD, dr. hab., Professor of Pedagogy, Faculty of Education Hungary, Szeged University "Juhász Gyula" (Hungary).

Drachuk O.P., Ph.D., associate professor, National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya (Ukraine).

Fóris-Ferenczi R., Ph.D., associate professor, Docent, Vice-dean, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Applied Psychology of the Babeş-Bolyai University (Romania).

Huzhva O.P., Ph.D., professor, Ukrainian State Academy of Railway Transport (Ukraine).

Jovanovic P., Ph.D., professor, University of the town of Nish (Serbia).

Kalko I.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Karlovitz Já.T., Ph.D., associate professor, Óbuda University (Hungary).

Kasyanova O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Kasyanova V.A., Ph.D., associate professor, Institute of Chemical Technologies Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Komarevtseva I.A., Ph.D., professor, SE «Lugansk State Medical University» (Ukraine).

Korotkova E.A., Ph.D., associate professor of social and humanities science Department of Donbas State Technical University (Ukraine).

Kravchuk O.O., Ph.D., professor, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute (Ukraine).

Mennell S., Ph.D., professor, University College Dublin (Ireland).

Mihailovic S., Ph.D., professor, Institute of Serbian Culture Pristina-Leposavic (Serbia).

Moskalyova L.Yu., Ph.D., professor Melitopol Bogdan Khmelnytsky State University (Ukraine).

Okulicz-Kozaryn W., dr.hab., MBA, Member of the International Scientific Association of Economists and Jurists "Consilium" (Switzerland).

Pagava O.V., Ph.D., associate professor, Luhansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Ukraine).

Polishchuk O.P., Ph.D., professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Polovyi M.A., Ph.D. in History, D.Sc. in Political Science, professor, Vasyl Stus Donetsk National University (Ukraine).

Potapenko E.V., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Ukraine).

Sapenko R., Ph.D., professor, Zielonogorski University (Poland).

Shpak D.O., Ph.D., associate professor, Mykolajiv branch of Kiev National University Culture and Arts (Ukraine).

Radchenko O.V., Ph.D., professor, Pomeranian Academy in Slupsk (Poland).

Rohit Kumar Verma, B.com.LL.b, Poet & Researcher, Writer, Institute of Law Jiwaji University (India).

Shchudlo S., Ph.D., professor, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine).

Stoffa Ján, prof. Ing., DrSc., emeritus professor, Palacký University in Olomouc (Czech Republic).

Stoffová V., prof. Ing., CSc., Ph.D., Department of Mathematics and Informatics, Faculty of Education, Trnava university in Trnava (Slovakia).

Svintsitska O.I., Ph.D., associate professor, Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine).

Szamosközi I., dr., professor, the Faculty of Psychology and Educational Sciences, Department of Applied Psychology of the Babeş-Bolyai University (Romania).

Takács M., prof., dr., Ph.D., professor, Hungarian Language Teacher training Faculty, University of Novi Sad, Subotica (Serbia).

Torgyik Ju., Ph.D., professor, Kodolányi János College (Hungary).

Tsyurupa M.V., Ph.D., professor, National University of Defense of Ukraine (Ukraine).

Ustymenko-Kosorich O.A., Ph.D., professor, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University (Ukraine).

Vveinhardt J., Ph.D., professor, Vytautas Magnus University, Lithuanian Sports University (Lithuania).

Yeremenko A.M., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

Zhurba A.M., Ph.D., associate professor of Department of Social Disciplines and Humanities Donbas State Technical University (Ukraine).

Zavatskaya N.Yev., Ph.D., professor, Volodymyr Dahl East-Ukrainian National University (Ukraine).

The authors of materials are responsible for plagiarism, accuracy of the represented facts, quotes, figures and surnames. Editorial staff reserves the right for insignificant editing and reduction and also literary revision of the articles (with preservation of the main conclusions and style of the author). The editorial board of the journal may not share world outlook of the authors.

CONTENT

PHILOSOPHY

- Volska S.O., Verbitska I.O.**
ARTISTIC AMULETS – THE PHENOMENON
OF UKRAINIAN DECORATIVE ARTS 12
- Zaychenko O.G.**
FEATURES OF REPRESENTING THE CULTURE
OF NATIONAL MINORITIES AND INDIGENOUS PEOPLES
IN MUSEUMS OF UKRAINE AND THE UNITED STATES
OF AMERICA 16
- Karpitsky N.N.**
THE PRECONDITIONS OF TRANSITION TO A NEW
PHILOSOPHICAL PARADIGM OF CONSCIOUSNESS 22
- Kondratiev I.M., Volodchenko Zn.M.**
PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY AS A UNIVERSAL
METHODOLOGY OF THE PHILOSOPHY OF LAW 27

PSYCHOLOGY. HEALTH MANAGEMENT

- Moskalov M.V.**
PSYCHOLOGICAL SPECIAL ASPECTS
OF DRIFTS AND COVETOUSNESS MOBING
BY YOUONG TEACHERS 31
- Perevozniuk T.A.**
THE STUDY OF THE PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS
AGRESSIVE BEHAVIOR OF HIGH SCHOOL STUDENTS
IN THE CONTEXT OF THEIR EMOTIONAL,
MOTIVATIONAL AND INTELLECTUAL SPHERE 36
- Sobkova S.I., Harkavenko N.V.**
TO THE ISSUE OF ETHNOS COEXISTENCE
IN STUDENT ENVIRONMENT 40
- Cherban P.J.**
SEVERAL REMARKS ABOUT FATIGUE
OF HUMAN RESOURCES IN HIGHER EDUCATION 44

PEDAGOGY

- Andriienko V.S.**
PECULIARITIES OF FORMING THE PROFESSIONAL
SELF-CONSCIOUSNESS OF TEACHERS 49
- Bilenkova L.M., Gomega O.V.**
FORMATION OF THE CREATIVE ACTIVITY
OF PRIMARY SCHOOL SCHOOLS IN THE PRIMARY
HEALTH TABOR 53
- Bogdanov I.T., Lysakov S.V., Kryzhko V.V.**
THE GUIDANCE AS A MODERN FRAME
OF MANAGEMENT BY CHANGES IN EDUCATION 56

- Borovyk L.V.**
FEATURES OF THEORETICAL MODEL
FOR FORMATION OF PSYCHOLOGICAL
AND PEDAGOGICAL COMPETENCY
OF FUTURE OFFICERS OF THE STATE
BORDER SERVICE OF UKRAINE 63
- Dubrovskaya L.O., Samoilenko O.V., Dubrovsky V.L.**
READINESS OF PRIMARY SCHOOL TEACHER
TO IMPLEMENTATION OF INTERACTIVE TEACHING
TECHNOLOGIES 69
- Diadechko A.M., Zolotova S.H.**
THE ROLE OF EXTRA CURRICULAR ACTIVITIES
FOR LEARNING FOREIGN LANGUAGE
BY UNIVERSITY STUDENTS 72
- Ieremenko O.M.**
FORMING METHODOLOGY OF FOREIGN
GRAMMATICAL COMPETENSE OF THE STUDENTS
IN THE PROCESS OF STUDIING ENGLISH 76
- Zabolotska I.O.**
PEDAGOGICAL SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING
AT THE NATIONAL UNIVERSITY OF LANDSCAPE
IN VERSAILLES 79
- Lytvyshko E.N.**
TO THE PROBLEM OF STUDYING THE PRESCHOOLER'S
SOCIAL COMPETENCE: THEORETICAL ASPECT 83
- Nahirna M.I.**
INNOVATIVE INFORMATION TECHNOLOGIES
IN THE MODERN UKRAINIAN HIGHER
MEDICAL EDUCATION 87
- Pedorych A.V.**
FEATURES OF FUNCTIONING OF HIGHER SCHOOL
TEACHERS UNDER THE INFORMATION SOCIETY 91
- Perepelytsia K.Y.**
THE APPLICATION OF PODCASTS IN ENGINEER-
PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT
AT THE FOREIGN LANGUAGE LESSON 95
- Perepelytsia K.Y.**
THE PROSPECTS OF SMART TECHNOLOGIES
USING IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGES
TEACHING IN ENGINEER-PEDAGOGICAL HIGHER
EDUCATIONALESTABLISHMENTS IN THE CASE
OF WIKI – TECHNOLOGIES 98
- Ridkodubskaya A.A.**
STRUCTURE OF PREPARATION FOR PROFESSIONAL
MOBILITY IN FUTURE SOCIAL WORKERS 102

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ

- Вольська С.О., Вербіцька І.О.**
ХУДОЖНІ ОБЕРЕГИ – ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО
ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА 12
- Зайченко О.Г.**
ОСОБЛИВОСТІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУЛЬТУРИ
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ТА КОРИННИХ НАРОДІВ У
МУЗЕЯХ УКРАЇНИ ТА СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 16
- Карпицкий Н.Н.**
ПРЕДПОСЫЛКИ ПЕРЕХОДА К НОВОЙ ПАРАДИГМЕ
ФИЛОСОФИИ СОЗНАНИЯ 22
- Кондратьев І.М., Володченко Ж.М.**
ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ
ЯК УНІВЕРСАЛЬНА МЕТОДОЛОГІЯ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА 27

ПСИХОЛОГІЯ. МЕНЕДЖМЕНТ ЗДОРОВ'Я

- Москальов М.В.**
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА
ПОДОЛАННЯ МОБІНГУ МОЛОДИМИ ПЕДАГОГАМИ 31
- Перевознюк Т.А.**
ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ
В КОНТЕКСТІ ЇХ ЕМОЦІЙНОЇ, МОТИВАЦІЙНОЇ
ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СФЕРИ 36
- Собкова С.І., Гаркавенко Н.В.**
ДО ПИТАННЯ ПРО ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ
СПІВІСНУВАННЯ ЕТНОСІВ В СТУДЕНТСЬКОМУ
СЕРЕДОВИЩІ 40
- Чербан П.І.**
КІЛЬКА ЗАВВАГ ЩОДО ВТОМИ ЛЮДСЬКОГО РЕСУРСУ
ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ 44

ПЕДАГОГІКА

- Андрієнко В.С.**
ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ
ПЕДАГОГОВ 49
- Біленкова Л.М., Гомага О.В.**
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРИШКІЛЬНОМУ
ОЗДОРОВЧОМУ ТАБОРІ 53
- Богданов І.Т., Лисаков С.В., Крижко В.В.**
ПРОВІДНИЦТВО ЯК СУЧАСНИЙ ФРЕЙМ
УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ОСВІТІ 56

- Боровик Л.В.**
ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ
ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ 63
- Дубровська Л.О., Самойленко О.В., Дубровський В.Л.**
ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО УПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ 69
- Дядечко А.М., Золотова С.Г.**
ЗНАЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЗААУДИТОРНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 72
- Єрьоменко О.М.**
МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ
ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ
В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 76
- Заболотська І.О.**
ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
У НАЦІОНАЛЬНІЙ ВИЩІЙ ЛАНДШАФТНІЙ
ШКОЛІ ВЕРСАЛЮ 79
- Lytwyschko O.M.**
ZUM PROBLEM DER STUDIE DER SOZIALEN
KOMPETENZ EINES VORSCHULKINDS:
THEORETISCHER ASPEKT 83
- Нагірна М.І.**
ІННОВАЦІЙНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
В СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ВИЩІЙ
МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ 87
- Педорич А.В.**
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ПЕДАГОГА ВИЩОЇ ШКОЛИ В ЕПОХУ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА 91
- Перепелица К.Ю.**
К ВОПРОСУ ОБ ИСПОЛЬЗОВАНИИ ПОДКАСТОВ
В ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ВУЗЕ
НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА 95
- Перепелица К.Ю.**
ПЕРСПЕКТИВЫ ПРИМЕНЕНИЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГИЙ
В ПРОЦЕССЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ
В ИНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ВУЗЕ
НА ПРИМЕРЕ ВІКІ-ТЕХНОЛОГИЙ 98
- Рідкодубська Г.А.**
СТРУКТУРА ПІДГОТОВКИ
ДО ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ 102

Philosophy

УДК 85.126.(37.248)

Вольська С.О.,

к. мист., викладач кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх викладання
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, golvolus@ukr.net

Вербіцька І.О.,

асистент кафедри образотворчого мистецтва, дизайну та методики їх викладання
Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, iruna_motanka1973@ukr.net

Україна, м. Тернопіль

ХУДОЖНІ ОБЕРЕГИ – ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО МИСТЕЦТВА

У статті досліджено поліфункціональне явище художнього оберегу як мистецького феномену та носія етнорегіональних ознак духовно-матеріальної спадщини українського народу. Встановлено тісний взаємозв'язок оберегу з традиційно-побутовою культурою, українськими віруваннями та світоглядом. Розглянуто матеріали, техніки виготовлення, особливості декорування, сфери застосування, художньо-естетичні та функціональні складові предметів-оберегів.

Ключові слова: художній оберег, декоративно-прикладне мистецтво, сакральний, семантика, знак, символ.

Постановка проблеми. Оберег займає важливе місце в декоративному мистецтві України і є виразником етнорегіональних ознак духовно-матеріальної спадщини народу. Серед творів декоративного мистецтва художні обереги вражають своєю мистецькою довершеністю та поліфункціональністю. Сфера їх застосування виходить далеко за межі утилітарних функцій та задоволення естетичних потреб. Неодмінна присутність та використання оберегу в житті людини, засвідчує його особливий семіотичний статус та знакову роль в етнічній культурі. Велика увага приділялася його магичним та обрядовим функціям. У зв'язку з цим важливим є комплексне дослідження художніх оберегів як мистецько довершених предметів у контексті традиційної культури.

Дослідження матеріалів, технік виготовлення, особливостей декорування, які супроводжують усі етапи технологічного процесу, сфер застосування, історії розвитку, художньо-естетичних та функціональних складових предметів-оберегів допоможе розкрити їх технічні та композиційні аспекти творення, художні особливості та локальні відмінності. Актуальним є визначення нових критеріїв дослідження артефактів, які б встановили їхню відмінність від інших творів декоративного мистецтва, а також зростає необхідність обґрунтування їх художньо-естетичних та функціональних властивостей.

Мета роботи – проаналізувати художній оберег як мистецько довершений виріб та дослідити сфери застосування, історію розвитку, технік і матеріалів виконання та визначити локальні відмінності.

Виклад основного матеріалу. В українській мистецтвознавчій науці до теми предметів-оберегів зверталася низка вчених. М. Грушевський – перший збирач та дослідник української народної іграшки. Відоме одне з сучасних фундаментальних досліджень української народної ляльки у працях етнографа О. Найдена. М. Чумарна у своїй книзі «Код Української

вишивки» розкриває сутність вишитої сорочки не як прикраси, а як потужного оберегу. До дослідження апотропейчних предметів у своїх працях «Автентичність мистецтва», «Українська хрестологія» звертався М. Станкевич. Дослідженням та вивченням древніх оберегів займався академік Б. Рибаків, С. Китова у своїх працях вивчала семантику та орнаментику українських вишитих рушників. До тематики вишитого рушника зверталися Ю. Мельничук та І. Фоменко а також, Т. Лупій у своїй праці «Семантика рушників у весільній, поховальній та поминальній обрядовості». До вивчення символів, вірувань у звичаях та побуті українців звертався В. Супруненко. Відомості про нагрудні і поясні підвіски, амулети, жіночі та чоловічі прикраси-обереги можна довідатись у працях А. Успенської, В. Седова, Є. Рябініна. Символи та обереги досліджувала також Л. Калуська у своїй праці «Про символи та обереги дому нашого». До низки предметів-оберегів у етнографічному нарисі «Звичаї нашого народу» звернувся О. Воропай [1-2].

Отже, в українському мистецтвознавстві немає узагальнюючої праці, котра б розглядала художні обереги у всіх сферах їх використання, та як мистецький феномен національного декоративного мистецтва. Натомість, зустрічаються лише окремі відомості про різноманітні предмети-обереги здебільшого у культурологічному аспекті.

Найдавніші мистецькі вироби, знайдені на території сучасної України, нараховують 20–15 тисяч років і сягають періоду пізнього палеоліту. Археологічні розкопки давніх стоянок того періоду у Києві (Кирилівська стоянка), у Медині (на річці Десна), на Чернігівщині (Мізинська стоянка) та в інших місцях свідчать, що вже тоді люди захоплювалися вирізуванням із кісток мамонта фігурок жінок, птахів, тварин. Людина відчувала потребу в матеріалізованих захисниках-оберегах. Найдавніший зразок оберега – жіноче божество,

яке було поширеним практично у всіх народів. З ним пов'язана і етимологія слова «оберег», яку свого часу дослідив академік Б. Рибаків. Походить воно від слова «берегиня», що рівнозначне грецькому «земля» (давньоруська транскрипція – «берние»), тобто земля, глина), богиня землі, її берегуша, охоронниця. З X ст., тобто з часу прийняття християнства, символічний зміст Берегині (Рожаниці) було перекладено на образ Богородиці. Ікони із зображенням Богоматері брали з собою в похід, ними благословляли воїнів, що йшли на смертний бій із загарбниками. Такі ікони часто вважаються покровительками міст [3].

Також дуже поширеним був оберіг на шиї, біля серця або на поясі. Гривне начиння у вигляді самої гривни, намиста, діадеми, різних символічних прикрас для коміра повинно було охороняти найменш захищену частину тіла – шию. За обереги правили мініатюрні амулети-сокирки (знак Перуна) та інші «шумні» предмети – металеві ключі, бубонці, брязкальця, ножі, ланцюжки, що кріпились на поясі чи на плечі. Підвіски-лунниці в намисті охороняли жінку від наврочення. Дуже популярний різновид нашійного оберега на Русі XI–XVII ст. – змійовик-двосторонній, медальйон круглої або овальної форми з бронзи, срібла, золота або каміння з вушком для протягування мотузки.

Мотиви орнаменту, що мали оберігальні властивості, бачимо не тільки в старовинному одязі, прикрасах, а й в оздобленні побутових речей, кінської зброї, військової зброї. Наприклад, прядка оздоблювалася сакральними символами, знаками-оберегами (хрест, коло, ромби). Прядка як символ жіночого ества передавалася у спадок, шанувалася як добра помічниця, як оберег домашнього добробуту [1].

Заслугує на увагу і дослідження знаку хреста, який у сучасному християнстві цілком переосмислений, тому не можна ототожнювати давні рівнобічні хрести та свастики з християнськими хрестами, що мають витягнутий нижній кінець. Різновидом звичайного хреста є так званий арійський (орійський) хрест, або свастика. Різні види свастик і досі пишуть на українських писанках як магічні символи найвищого неба та сонця. Ці знаки малювали здавна на хатах, перед дверима, на сволоці, вважаючи їх оберегами проти злих сил. Він досить поширений у традиційних слов'янських, і зокрема в українських вишивках.

Та чи не найбільшого розповсюдження не тільки у слов'ян, але і в багатьох інших народів набув хрест, який носили на шиї. Він був поширений задовго до виникнення християнства і вважався надійним оберегом.

Для християнина хрест, благословення хрестом прівнюється до всевишнього заступника. Ось чому здавна ставили хрести обабіч доріг, на узліссях і в полі, при річках та ставках, коло містків та на них, бо люди свято вірили, що молитва перед хрестом буде гарантом Божої милості.

При виготовленні оберегів застосовувалися різноманітні природні матеріали – це рослинні волокна, шерстяні, льняні, бавовняні нитки, дерево, камінь, метал (срібло, золото, мідь), дорогоцінне каміння. Кожен тип оберегу має своєрідні характеристики щодо декору та технік виготовлення. Велика кількість оберегів

виготовлялася людиною власноруч, наприклад вишиті рушники та сорочки, писанки, дідухи, пауки, витинанки, ляльки-мотанки. Але були й такі, що потребували виконання на станку (згарди, дукачі, ткані сорочки та рушники, гердани).

Загальновідомо, що в давнину люди боялися злих духів не менше, ніж ворогів і звірів. Тому своє житло намагалися захистити і суцільно «обрамовували». Воно заповнювалося магічними знаками, речами, оберегами. Орнаментувалися вікна, двері, комин, щоб через них не проникла нечиста сила. Завдяки цьому вся хата, та навколишній простір перетворювалися в магіко-практичний оберіг, в якому кожна річ отримувала особливу вартість.

У свідомості представників архаїчного суспільства кожна річ та явище мали подвійне значення, так звану дзеркальну семіотику. Водночас існувала чітка градація ритуального (тобто пов'язаного із міфологічним) та профанного, побутового. І якщо друге мало задовольняти потреби земного існування людини, то перше переносило ці «земні» потреби у площину сакрального, моделюючи за допомогою звичайних речей всесвітній лад, а також стосунки людини з божеством. Такий розподіл відбувався на всіх рівнях і охоплював усі сфери життя. Тому й семантика звичайних для сучасної людини речей, а також моделей поведінки, з погляду наших предків, мала зовсім інше значення. У результаті взаємодії профанного та сакрального зміщувалися акценти: речі ритуального призначення ставали загальнозживаними, а уявлення про їхні первісні магічні функції концентрувалися в поодиноких зразках народної обрядовості [3].

Обереги можна класифікувати на декілька груп: особисті охоронні предмети, обереги житла та ландшафтні обереги.

Детальніше зупинимося на деяких охоронних предметах інтер'єру. Оберегом з давніх давен вважалася вишивка. Головне у вишивці – колір та взір. Кольорова гама повинна відповідати тій частині спектру, яку вишивка покликана захищати. З функціональної точки зору оберіг – це текст-припис, який містить в собі вивірену послідовність магічних дій, спрямованих на створення «бажаного» стану речей, тобто зміна світу «під себе», збереження поточного стану речей, припинення небажаної дії.

Рушник – це важливий інформативно-комунікативний знак-медіатор між родовими колективами, людським і природним світом. Він виступає і в ролі універсального магічного оберегу та засобу ритуального очищення. Рушники, що були оберегом, розвішували на покуті, над вікнами та на стінах.

У стародавніх пам'ятках на рушниках вишивали рослинний орнамент у вигляді дерев (Дерево Життя) – стилізоване зображення жінки-матері з піднесеними вгору руками у супроводі павичів. Це зображення символізувало богиню землі – Берегиню.

Рушник був святою річчю, і до нього ставились з надзвичайно високою повагою. Про це свідчить той факт, що для вишивання використовувалося найкраще, найтонше, найбільше полотно, купувалися дуже дорогі червоні нитки.

Дерево Життя, Світове Дерево, Дерево Роду, Древо, Квітка, Вазон – все це наукові та народні назви центрального символу в українській вишивці, особливо на рушниках. Іконографічно Дерево Життя зображалося квітучим. Квіти символізують людське життя сьогодення, бруньки – зародки майбутніх поколінь, а плоди – людські діяння, різноманітні у своїй значимості для цивілізації. Дуже часто обабіч Дерева зображується багато дрібних елементів різного розміру та форми. Найчастіше Дерево вишивається проростаючим із горщика (мотив «вазона»). Це символічне зображення Дерева Роду, що виросло з гілочки, відламані від Світового Дерева Життя. Горщик семантично означає першопредка, культуру. На окрему увагу заслуговують кольори в рушниковій композиції, їх поєднання та символіка. Кольоропис на рушнику не просто барвистий колорит. Це національні барви, які відтворюються через естетичні, мистецькі смаки народу, його світогляду і світосприймання, його духовного першопочатку [4].

Писанка для українців, це не тільки символ життя, добра, надії, це ще й магічний оберіг нації, її філософії і культури. Справжня писанка, тобто створена з дотриманням усіх сформованих впродовж віків правил, є священним оберегом. Кожен візерунок має своє символічне значення: «дубовий листок» – здоров'я, мужність, «рожа» – сонце, світло і життя, «дерево життя» – символ безперервного відродження природи, «трикутник» – символ вогню, безсмертя, а також чоловічої і материнської сили [2].

За технікою виконання писанки поділяються на «крапанки» – яйця, вкриті кольоровими плямами на тлі іншого кольору; власне писанки-розписані за допомогою воску різними декоративними орнаментами; «мальованки» – розмальовані пензлем; «крашанки» – забарвлені лише одним тоном і «скробанки», або ж «дряпанки». Люди в давнину вважали, що символічні знаки, які наносили на писанку, мали магічну силу, і писанкарка не мала права вносити зміни у її малюнок, так само як не можна змінювати слів молитви, це було порушення не тільки канону, а й релігійно-світоглядних законів, які за ним стояли. Отже, століттями у певній місцевості писалися писанки з подібними орнаментами. Писанка стала архетипом у мистецтві, його початковою ідеєю, а писанковий орнамент дійшов до свого високого розвитку лише завдяки своїй консервативності та обрядовому значенню [5].

Здавня у кожній родині лялька-мотанка виконувала роль оберегу, була символом мудрості, берегинею роду, символом матері-прародительниці та зв'язку між поколіннями. Цей оберіг є однією з найдревніших іграшок якій тисячі років. Найдавніші прототипи іграшок знайдено в Україні під час археологічних розкопок поблизу с. Мізина на Чернігівщині. Палеологічні скульптурки жінок, тварин, птахів, вирізані із бивня мамонта і оздоблені геометричним орнаментом, вчені відносять до періоду, що існував понад 20 тисяч років тому. Одним з найдавніших образів в українській народній культурі є Берегиня. Це символ життя і родючості, Матері всього суцього, яка дає життя і оберігає. Це очевидне продовження і розвиток традиції

прадавнього культу Великої Богині-матері-прародительки.

Лялька-мотанка виготовляється шляхом намотування ниток, вплітаючи сухі трави, квіти, зерна. Вона схожа на свою сестру, яка робилася з глини і в неї також додавали зерно, борошно або злаки. В основі своєї голови лялька має трипільську скручену сваргу а також спіральну форму «коловорот» (трипільський знак). Усі елементи одягу мотанки є символічними – спідниця уособлює землю; сорочка – три часи: минулий, теперішній і майбутній; головний убір-очіпок, стрічка чи хустка – зв'язок із небом [6].

Лялька-мотанка не випадково не має обличчя. Адже вона виникла не як іграшка, а як сакральна річ. Сакральна істота з хрестом замість обличчя, символізує гармонію вертикалі (духовності) і горизонталі (земного розвитку людини), тобто допомагає гармонізувати простір. Хрест в даному випадку виступає оберегом-символом Сонця, життя і нових починань та символізує саму людину.

У дохристиянські часи уособленням божества був «дідух», із старослов'янської мови «дух предків». Це перший зажинковий сніп, або останній (обжинковий) у деяких регіонах. Тоді як традиційно в східних регіонах переважали «дідухи» снопом, а на заході на триніжках. Кільканадцять пучків, окремо обплетених соломинками, ув'язували в пишній вінок. Знизу робили триралецьке розгалуження для того, щоб дідух міг рівно стояти [1].

Верхівка новорічного вінка нагадувала конусоподібний сніп з безліччю колосся. Гілки дідуха, а за них слугували зібрані до купи колоски, що зверху відповідно розгалужувались, обрамлювали кольоровими стрічками, паперовими чи засушеними квітами. Свою обрядову функцію він виконував протягом усіх різдвяних свят. Це був дійсно високомистецький витвір, який зовсім не поступався сучасним ялинкам.

Дохристиянські уявлення про створення світу (образ космосу-всесвіту) відображаються і в такому різдвяному атрибуті, як «павук», що «снує» світ. На Лемківщині та в деяких районах Львівщини виготовляли «павуків» із соломи, яких підвішували в хаті до сволоку. Могли виготовлятися павуки із тонких прутиків та дроту. У місцях з'єднання соломинок чіпляли паперові квіти, свічки тощо. Просовуючи нитку через порожнину, вправні дівочі руки формували з них різноманітні квадратики й кубики. За основу брали найбільшу фігурку. До неї долучали з боків менші «павучки» (іноді в середині центральної фігурки знаходилося кілька мініатюрних ромбиків або квадратиків). Бокові стебла обмотували різноколірним папером чи пацьорками. На Покутті, напередодні Водохреща, робили із соломи хрестики, їх чіпляли біля ікон, обабіч віконних рам і дверей. Вони також виконували роль оберегів [7].

Витинанку також вважають оберегом що символізує прагнення українців відзначити певне свято, пам'ятний день або просто прикрашати своє житло. На свята люди виготовляли різні витинанки: у вигляді сніжинок-зірочок, хреста, у вигляді барвінку чи постатей ангелів. Витинанка-хрест несла охоронно-символічне значення. Її чіпляли на сволок, бо там висіла дитяча колиска. Особливо поширеним в українській хаті було оздоблення

божників та мисників. У вигляді серветок з ажурно вирізаними краями вони прикрашали полиці буфетів та тумбочок, служили замість фіранок на вікнах особливо у тяжкі післявоєнні часи. На простінках між вікнами в українській хаті висіли витинанки із зображенням «дерева життя». На гіллі цих дерев часто розміщуються птахи, внизу біля дерева можна побачити людські постаті чи силуети звірів [8].

Висновки. Отже, у декоративному мистецтві України, оберіг глибоко увійшов у традиції і побут народу, що навіть з приходом християнства не зник, а лаконічно вписався у християнську культуру. Велика увага приділялася його магичним та обрядовим функціям: охорони житла, родини, вшанування духів предків, а його обов'язкова присутність в побуті і віруваннях засвідчує особливий семіотичний статус в етнічній культурі українців. Виявлено що, українські художні обереги відзначаються оригінальністю форм, конструктивними ідеями, особливостями декорування. Усі етапи технологічного процесу виготовлення сповнені символічно-знаковою мовою та декоративністю, що проявляється у синтезі різних матеріалів, форм та засобів виразності.

Література

1. Воронай О. Звичай нашого народу: етнографічний нарис / О. Воронай. – К.: Оберіг, 1991. – 444 с.
2. Воронай О. Великдень в Україні / Олекса Воронай. – К.: Музична Україна, 1993. – 120 с.
3. Герус Л. Українська народна іграшка / Л. Герус. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2004. – 261 с.

4. Кара-Васильєва Т. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю» / Т. Кара-Васильєва, З. Чехусова. – К.: Либідь. – 2005. – 280 с.

5. Китова С. Полотняний літопис України. Семантика орнаменту українського рушника / С. Китова. – Черкаси, 2003.

6. Кочережко Н. Витиначі / Н. Кочережко // Сонячні барви. – К. – 1978. – С.32-40.

7. Русанова Т. Світ української писанки / Т. Русанова. – К.: Кондор, 2009. – 164 с.

8. Супруненко В.П. Народина: Витоки нації: Символи, вірування, звичай та побут українців / В.П. Супруненко. – Запоріжжя: МП «Берегиня», 1993. – 135 с.

References

1. Voropai O. Zvychai nashoho narodu: etnografichnyi narys / O. Voropai. – K.: Oberih, 1991. – 444 s.

2. Voropai O. Velykden v Ukraini / Oleksa Voropai. – K.: Muzychna Ukraina, 1993. – 120 s.

3. Herus L. Ukrainська народна іграшка / L. Herus. – Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, 2004. – 261 s.

4. Kara-Vasylieva T. Dekorativne mystetstvo Ukrainy XX stolittia. U poshukakh «velykoho stylu» / T. Kara-Vasylieva, Z. Chehusova. – K.: Lybid. – 2005. – 280 s.

5. Kitova S. Polotnianyi litopys Ukrainy. Semantika ornamentu ukrainskoho rushnyka / S. Kitova. – Cherkasy, 2003.

6. Kocherezhko N. Vytynachi / N. Kocherezhko // Soniachni barvy. – K. – 1978. – S.32-40.

7. Rusanova T. Svit ukrainskoi pysanky / T. Rusanova. – K.: Kondor, 2009. – 164 s.

8. Suprunenko V.P. Narodyna: Vytoky natsii: Symvoly, viruvannia, zvychai ta pobut ukrainsiv / V.P. Suprunenko. – Zaporizhzhia: MP «Berehynia», 1993. – 135 s.

Volska S.O.,

Candidate of Art Criticism, the teacher of department of fine arts, design and methodology of their teaching at the Ternopil National University named after Volodymyr Hnatiuk, golvolus@ukr.net

Verbitska I.O.,

The teacher of department of fine arts, design and methodology of their teaching at the Ternopil National University named after Volodymyr Hnatiuk, iruna_motanka1973@ukr.net

Ukraine, Ternopil

ARTISTIC AMULETS – THE PHENOMENON OF UKRAINIAN DECORATIVE ARTS

The article explores the multifunctional phenomenon of artistic amulet as an artistic occurrence and carrier of ethno-regional features of the spiritual and material heritage of the Ukrainian people. A close interconnection is established between the amulet and traditional-domestic culture, Ukrainian beliefs, and outlook. The materials, manufacturing techniques, peculiarities of decoration, sphere of application, artistic, aesthetic and functional components of the amulets are considered.

Key words: *artistic amulet, arts and crafts, sacral, semantics, sign, symbol.*

Editor-in-Chief	M.A. Zhurba
Deputy Editor-in-Chief:	I.O. Kuzmichenko E.B. Talishinski E.V. Starichenko
Mainhandling Editor	Yu.V. Kravchenko
Proofreader	E.V. Starichenko
Designer	T.H. Aldakimova
Makeup	E.V. Starichenko

Journal Editorial Staff Contact Information.

Post Address: 92600 Ukraine, Svatove,
106 Zoriana Str. Sobornist
Journal «Virtus» Editorial Staff,
tel.: +38 (050) 227 30 03,
e-mail: virtustoday@gmail.com
website: <http://www.virtus.conference-ukraine.com.ua>

Center of Modern Pedagogy «Learning Without Borders»

Post Address: 7275, boul Langelier, CP88022 Montreal, QC, H1S 3G9, CANADA
e-mail: info@pedagogiemoderne.com
website: <http://www.pedagogiemoderne.com>

Signed for printing 30.05.2018.

Format 60×84 1/8. Paper offset. Font Times.

Offset printing. Conventional printed sheet 28,7 Publisher's sheet-copy 28,7

Circulation 500 copies. Order 3025.

Printed PE Shpak V. B.

The certificate on the state registration B02 No. 924434 from 11.12.2006

Ternopil, Prosvity St. 6.

phone 8 097 99 38 299

E-mail tooums@ukr.net
